

انواع ارزشیابی بر اساس هدف

حانیه بیابانی

آموزگار پایه‌ی ششم ابتدایی،

استان سمنان

به‌عنوان یک معلم چگونه از روش‌های متعدد ارزشیابی برای ارتقای یادگیری دانش‌آموزان استفاده می‌کنید؟ به نظر شما آیا می‌توان ارزشیابی را از فرایند آموزشی حذف کرد؟ آیا ارزشیابی تنها با هدف سنجش میزان یادگیری دانش‌آموزان و به یک شیوه صورت می‌گیرد؟

فعالیت‌های آموزشی بدون ارزشیابی مانند رها کردن تیری در تاریکی است. ارزشیابی آموزشی، علاوه بر سنجش میزان یادگیری، به این موارد نیز کمک می‌کند: شناسایی نیازهای آموزشی، میزان پاسخگویی نظام آموزشی به نیازهای فرد و جامعه، هدف‌گذاری برنامه‌ی درسی، تصمیم‌گیری درباره‌ی جهت‌گیری آموزشی، اصلاح نظام آموزشی، تعیین مطلوبیت نظام آموزشی و در نهایت کارایی و اثربخشی بیشتر نظام آموزشی. ارزشیابی بخش جدایی‌ناپذیر از فرایند آموزشی است که با تحلیل فرایند یاددهی و یادگیری منجر به دستیابی دانش‌آموزان به موفقیت در برنامه‌های آموزشی می‌شود (جباری فر، ۱۳۸۸).

با وجود اینکه ارزیابی دانش‌آموزان با روش‌های معنادار می‌تواند به‌انگیزه و توانمندسازی آن‌ها کمک کند؛ اما بسیاری از دانش‌آموزان با اضطراب ناشی از ارزشیابی روبه‌رو هستند. آزمون‌های متعدد که غالباً برای رتبه‌بندی و مقایسه‌ی دانش‌آموزان با یکدیگر برگزار می‌شوند، باعث ایجاد فشار روانی در دانش‌آموزان و در حالت گسترده‌تر تنفر

آنان از مدرسه می‌شود.

استفاده‌ی دائمی از یک نوع ارزشیابی، دانش‌آموزان را با یأس و ناامیدی روبه‌رو و به‌فرآیند یادگیری بی‌اعتنامی کند. انواع مختلفی از ارزشیابی همچون ارزشیابی تشخیصی، ارزشیابی تکوینی، ارزشیابی تراکمی، ارزشیابی فرایندمحور (مقایسه‌ی فرد با خودش به‌صورت گام‌به‌گام)، ارزشیابی معیاری و ارزشیابی‌های هنجاری وجود دارند که معلمان می‌توانند با به‌کارگیری به‌موقع و درست از آن‌ها بهره‌برند.

انواع متعدد ارزشیابی می‌تواند به معلمان در درک پیشرفت دانش‌آموز به‌روش‌های گوناگون کمک کند. ارزشیابی در کلاس درس معمولاً برای یکی از سه هدف زیر صورت می‌گیرد:

- ارزشیابی از یادگیری؛
- ارزشیابی برای یادگیری؛
- ارزشیابی به‌عنوان یادگیری.

۱. ارزشیابی از یادگیری

در این حالت ارزشیابی به‌عنوان ابزاری برای بررسی میزان تحقق اهداف آموزشی به کار برده می‌شود و معلم به دنبال این است بفهمد آیا دانش آموز به استانداردهای اولیه‌ی یادگیری دست یافته است یا خیر؟

ارزشیابی از یادگیری معمولاً با ابزارهایی مانند امتحانات، پوشه‌ی کار، پروژه‌های نهایی و آزمون‌های استاندارد انجام می‌شود و خروجی آن در نهایت به صورت یک نمره‌ی کیفی یا توصیفی به اطلاع دانش آموز، والدین و مدرسه می‌رسد.

این ارزشیابی به جای توجه به فرایند یادگیری به محصول نهایی یادگیری توجه دارد. ارزشیابی‌های هنجاری، معیاری و تراکمی رایج‌ترین انواع ارزشیابی از یادگیری‌اند.

۲. ارزشیابی برای یادگیری

این ارزشیابی خود بخشی از فرایند یادگیری است و در عین حال به سنجش نتایج حاصل از یادگیری در پایان یک دوره‌ی آموزشی می‌پردازد. این نوع نگاه بیشتر در ارزشیابی تکوینی مورد توجه قرار گرفته است و امکان دریافت بازخوردهای مناسب در حین یادگیری، اصلاح و یادگیری خود راهبر را در یادگیرندگان ایجاد می‌کند. در این فرایند، ارزشیابی یک ابزار اکتشافی برای کشف فهم یادگیرندگان و مشکلات یادگیری آنان به شمار می‌رود.

این ارزیابی‌ها فقط برای دانش آموزان نیست، بلکه برای بهبود آموزش به معلم نیز بازخورد عملی ارائه می‌دهد. همان طور که گفته شد انواع متداول ارزشیابی برای یادگیری شامل ارزیابی‌های تکوینی و تشخیصی است.

۳. ارزشیابی به‌عنوان یادگیری

این نوع ارزشیابی، یادگیری را به صورت فرایند فعال بازسازی شناختی در اثر تعامل فرد با محیط و ایده‌های جدید تعریف می‌کند. در این دیدگاه یادگیرندگان پل‌های ارتباطی بین ارزشیابی و یادگیری به شمار می‌روند و برای ساخت دانش متناسب با خود باید به ارزیابی‌هایی تبدیل شوند که اطلاعات و داده‌ها را معنا دار می‌سازند، آن‌ها را به دانش پیشین خود مرتبط می‌کنند و برای یادگیری جدید از آن‌ها بهره می‌برند. ارزشیابی به‌عنوان یادگیری، دانش آموزان را به طور فعال در فرایند یادگیری مشارکت می‌دهد. مهارت‌های تفکر انتقادی، حل مسئله را آموزش می‌دهد و دانش آموزان را تشویق می‌کند تا اهداف دست‌یافتنی برای خود تعیین و پیشرفت خود را به طور عینی اندازه‌گیری کنند.

هنگامی که دانش آموزان خود نتایج یادگیری‌شان را ارزیابی می‌کنند، به یادگیرندگانی سازنده و مادام‌العمر تبدیل می‌شوند و این مسئله در دنیای دائماً در حال تغییر امروز ضرورت بسیاری دارد (ارل و کتز، ۲۰۰۶).

بنابراین شیوه‌ی ارزشیابی مورد استفاده در کلاس درس با توجه به نیازهای آموزشی، هدف ارزشیابی، شیوه‌ی تدریس و آنچه لازم است مورد ارزشیابی قرار گیرد (مواد ارزشیابی) متفاوت خواهد بود. معلم آگاه و کارآزموده باید به تناسب اهداف و مقاصد و در عین توجه به ابعاد مختلف آموزشی روش ارزشیابی مناسبی را انتخاب کند.

منابع

1. Jabbarifar, T. (2009, November). The importance of classroom assessment and evaluation in educational system. In Proceedings of the 2nd International Conference of Teaching and Learning (pp. 1-9).
2. Eral, L & Kats, Steven (2006). Rethinking classroom assessment with purpose in mind: assessment for learning, assessment as learning, assessment of learning, Protocol for Collaboration in Education, Canada.